

Pascal Kerkhove

blijf je nog even? **Dag**
ma

Liefde in tijden van dementie

bitbook.be

© 2024 Bitbook, Brussel & Pascal Kerkhove

Alle rechten voorbehouden.

Coverontwerp: Arnout Nilis

Coverbeeld: Getty Images

Foto auteur: Kristof Pattyn

Lay-out: Arnout Nilis

Eerste druk: juni 2024

ISBN: 9789464077216

Voor mijn mama

HOOFDSTUK 1

EEN ZONDAG IN JANUARI

“Je hebt nieuwe schoenen aan. Ik vind ze mooi.”

Ik schrik. Mijn kledij is al jaren niet meer de aanzet voor een gesprek met mijn mama. Vroeger was dat anders, maar is veel dat niet? Toen ik zestien werd, kocht zij broeken die ik niet wilde dragen en droeg ik hemden die zij niet wilde kopen. Vandaag heeft mijn moeder vrede met mijn vestimentaire keuzes. Of misschien wil ze er liever niet over praten. Ze bekijkt mij van top tot teen wanneer ze de deur opent van haar appartement op de derde verdieping van het statige woonblok De Regenboog. Als kind was dat gebouw mijn favoriete speeltuin. Tien verdiepingen hoog, dat hadden we in Waregem begin jaren zeventig nog niet gezien. Ik kroop met vrienden onder gammele omheiningen, negeerde verbodstekens, stal verborgen werkschatten en moest vaak rennen voor boze bouwvakkers. Leven was een kinderspel. Mijn mama hoest zachtjes bij onze begroeting. Ik word eenenzestig en hou opnieuw van haar, elke zondag een beetje meer. Zestien en eenenzestig zijn overigens niet zomaar getallen waarvan de cijfers bij toeval elkaars plaats innemen, het zijn de uitgerafelde randen van een leven met en zonder elkaar. Altijd moeder en zoon. Er is zoveel gebeurd en er blijft nog meer onuitgesproken. Waarom zouden we tijd verliezen aan een nieuw hemd of mooie schoenen? Tot vandaag. Op deze tweede zondag van januari verrast ze mij met dat

plotse compliment. “Je hebt nieuwe schoenen aan, ik vind ze mooi.” Het zijn slechts negen woorden. Negen overrompelende woorden. Rond haar mond verschijnt een vergeten glimlach. Mijn mama is al negentig jaar spaarzaam met warme taal. Je kon die krijgen, maar moest ze verdienen. Niet met de juiste schoenen.

Haar scherpe blik op mijn schoenen staat in schrill contrast met wat ik zie. Mijn mama stapt gebogen op mij af. Ze oogt kleiner dan ze altijd was en de laatste tijd nog meer lijkt geworden. Haar voorhoofd komt amper tot aan mijn borstkas. Ze draagt een lichtblauwe en versleten peignoir, helemaal dichtgeknoopt tot het bovenste gaatje. Alleen de diepe rimpels in haar gezicht, enkele donkerblauwe aders op haar handen en haar flinterdunne onderbenen zijn zichtbaar. Mijn mama weegt nog vierendertig kilogram. Ik vraag haar waar die blauwe vlekken op haar scheenbeen vandaan komen. Ze lacht. Eerder die ochtend is ze tegen de poot van de keukentafel gebotst. Waarom die tafel plots was verplaatst en daardoor de klap had veroorzaakt, weet ze niet. Het boeit haar niet. Ze sloft traag vooruit op haar oude pantoffels, de ene voet amper halfweg voorbij de andere. Over haar schouders hangt een oud deken waarvan ze de uiteinden met beide handen strak tegen haar kin trekt. Ze heeft het koud. Buiten is het meer lente dan winter, de thermometer aan de muur staat op achtentwintig graden Celsius.

Ik leg mijn hand op haar frêle schouders en kus zachtjes haar wang. In de keuken pruttelt de koffiemachine, de oven staat open en spuwt hitte uit. “Als ik het koud heb, doe ik de keukendeur toe om de warmte binnen te houden.” De keuken heeft geen deur. We stappen arm in arm naar de tafel in de woonkamer, behoed voor de vele gekleurde tapijten boven op het grijze grondtapijt. Het zijn binnenwegen naar valpartijen, maar zij vindt ze mooi. “Als je wereld

elke dag een beetje kleiner wordt, behoud je graag wat je hebt. Je leert dat later nog wel.” Dat is mijn mama, altijd klaar met herkenbare raad en daad. Heel even verheft ze haar stem. De woorden reiken niet verder dan het dichtstbijzijnde oor.

Ze vraagt hoe het nog gaat met onze zoon Micha en de kleinkinderen. Of alles goed is met Lea, mijn vrouw? Of er nog altijd veel volk komt eten in het restaurant van onze dochters Johanna en Yassin? Waarom we dit jaar zo laat op reis gaan? Of ze nog schulden heeft bij mij? Of ik volgende week graag een ander stuk taart wil en enkele flessen water meebreng? Of ik nog iets heb gehoord van mijn oudere broer, haar oudste zoon, want de jongste heeft ze al jaren niet meer gezien? Of ik weet waar haar bankkaarten zijn? En of ik straks wat centen wil afhalen in het bankkantoor op de Markt? Op zondag komen vaak dezelfde vragen op mij af en volstaan meestal dezelfde antwoorden. De verwarring bij mijn mama groeit zienderogen. De alzheimer-hakbijl maakt genadeloos scherven in haar hoofd en de verloren tijd keert nooit terug. Zij weet het. Ik weet het. Hoeveel kansen om iemand graag te zien, kan je missen? Hoeveel tijd krijgen we nog?

Ik ben bang voor het moment waarop zij niet meer weet wie ik ben. Morgen misschien. Of Later. Ooit. Altijd loerend. Onvermijdelijk. Zij is bang om te vergeten wie ze is. Nu. Vandaag. Onverbiddelijk. Snoeihard. Haar getekende wilsverklaring ligt veilig opgeborgen in de derde lade onder het tv-toestel. We hebben die enkele maanden geleden opnieuw in orde gemaakt. “Ik wil niet zot worden,” zegt ze. Het wordt een andere zondag. Ik aarzel, zoek naar de juiste woorden. Een klassiek grapje over het gebrek aan melk in mijn koffie maakt geen kans.

“Waarom denk je dat je zot wordt, ma?”

“Ik verlies mijn verstand.”

“Maar ma toch, waarom zeg je dat?”

“Ik stap beneden uit de lift en weet niet meer waarom ik die nam. Ik sta in de winkel en heb niet het minste idee wat ik kom kopen. Ik word wakker en weet niet welke dag het is. Ik ga slapen en weet niet meer welke dag het was. Zijn we zondag vandaag?”

Ik knik en neem een hap van de aardbeientaart. “Gelukkig ben ik nog redelijk goed mee,” vertelt ze plots op zachtere toon. “Soms vergeet ik wel eens iets, maar niet veel. Weet jij waar ik mijn handtas heb gezet?” We starten de zoektocht, net als op vele voorbije zondagen. We openen alle kasten en lades in de keuken, de living en haar slaapkamer. We kijken onder zetels, stoelen en bedden maar vandaag lukt het ons niet. De handtas blijft spoorloos. Drie andere handtassen, een verloren gewaande bril, enkele onbetaalde rekeningen en haar verdwenen telefoonboekje vind ik wel.

“Iemand is weer in mijn appartement geweest toen ik er niet was. Ik zie het aan de foto’s tegen de muur, ze hangen anders. Mijn kalender is verdwenen en de schuiven liggen overhoop. Waarom heeft hij eigenlijk nog een sleutel? Hij wacht altijd op de parking. Vanuit zijn auto ziet hij wanneer ik buiten ben en hij komt dan binnen. Waarom doet hij dat? Wat heb ik die man misdaan?” Ik zucht. Die man bestaat niet, laat staan dat hij een sleutel bezit. Het zijn wanen en ze rukken op. Steeds meer, steeds vaker, steeds wilder. Een maand geleden besprak ik die nieuwe situatie met de neuroloog. Er was medicatie voorhanden, maar met verhoogd risico op meer duizeligheid en valpartijen. De beslissing was snel genomen. We zouden die wanen bestrijden met woorden. Mijn mama wilde daar graag bij helpen, had ze gezegd. Toen kon een grapje nog wel. Als de wanen kwamen, zou zij met gebalde vuisten tegen haar slapen tikken en luidop zeggen dat ze niet zot was. Het hielp en we voelden

ons sterk. “Merci voor wat je allemaal voor mij doet,” had ze mij nog toevertrouwd.

Ik geniet op een vreemde manier van onze zondagse ontmoetingen. Vaak bijten ze een stukje uit mijn hart, soms voelt het gewoon goed nog iets voor haar te betekenen. Geen kind kan ooit teruggeven wat een moeder tijdens haar leven voor hem doet. Ik zeker niet.

Na een familiegesprek is beslist dat ik samen met mijn schoonzus Grietje de mantelzorg op mij neem en organiseer. Ik haal de kalender van de muur en bespreek hardop het programma voor de komende week. “Maandag: dagopvang in De Meers. Dan halen ze je ’s ochtends op met de bus en brengen ze je ’s avonds weer naar huis. Dinsdag komt Steffie langs, jouw vaste thuisverzorgster. Woensdag: De Meers. En donderdag komt Grietje, jouw lieve schoondochter. Vrijdag is het weer aan Steffie en op zaterdag krijg je een vrije dag. Zondag Pascal, dan kom ik.”

“Ja... Dat is goed geregeld. Je schrijft nog altijd lelijk. Weet je nog hoe ze in het college tijdens de lessen schoonschrift met een houten regel op je vingers klopten?” En of ik mij die leerkracht herinner. Hij was te dik, vroeg kaal, oeverloos gefrustreerd, had losse handen en, zo bleek jaren later tijdens een pijnlijk proces, ook foute seksuele gedachten. We overlopen de namen en bijhorende activiteiten die ik met rode stift op de kalender heb ingevuld. Die toegenomen controle over haar leven beangstigt mij. Wanneer pleeg ik echt inbreuk op de vrijheid van mijn mama? Wanneer verliest zij ongewenst de regie over haar eigen leven? En zegt ze mij dat dan nog?

“Ik ga niet graag elke dag naar De Meers. Dat kost te veel.”

“Het is niet elke dag, ma. Alleen op maandag en woensdag ben je daar, we hebben dat samen besproken. Je ontmoet er andere mensen

en bent niet altijd alleen in je appartement. Ik ben dan meer op mijn gemak.”

“Ze geven lekker eten op de middag, ik ga graag. Morgen ga ik wel bellen dat ik niet kom. Elke dag is te veel.”

Ik knik. Vandaag vinden mijn woorden de weg naar haar hersenen niet. Ze zijn hooguit betekenisloze geluidshinder. Ons gesprek schiet alle richtingen uit. Mijn mama twijfelt over de volgorde van haar woorden en ziet een volgende zin verloren gaan omdat ze de vorige alweer is vergeten. Ik twijfel aan mezelf. Dit bezoek haalt mij onderuit, zelfs het besef dat zij veel belang hecht aan onze wekelijkse koffieklets kan daar weinig aan veranderen. “Laat die tassen maar op tafel staan, dan weet ik straks nog wat gedaan.” Ik voel mij machteloos. Ze wordt negentig. Wat kan ik nog doen? Wat wil ik nog doen? Wat kan zij nog? Wat wil zij nog? Ze legt haar hand op de mijne, ik weet dat ze mij vertrouwt. Haar centen, haar televisie, haar boodschappen, haar toekomst... Het weegt. Ik doe mijn best en dan wil ze plots dood. Wat kan ik nog zeggen? Wat moet ik niet meer zeggen? Wat wil zij nog horen?

Hoeveel dementie kan liefde aan?

Ik maak in dit traject één heldere afspraak met mezelf: haar wil is belangrijker dan mijn wensen. Het is haar leven. Mijn mama blijft graag thuis wonen tot het niet langer kan en schenkt mij het vertrouwen om die gevreesde verhuisdag te bepalen. Ik geloof haar belofte om hierover eerlijk met mij te communiceren. We lachen. Op het juiste moment verdraagt elk leven een kleine leugen. Ze kijkt mij recht in de ogen. In die onvoorwaardelijke blik is niets besmet door een leven dat bijna voorbij is. Ze leunt achterover, alsof ze iets wil vragen. Haar ogen verbergen een diepte waarin alleen plaats lijkt voor mij. Ik meen te zien wat ze op dit eigenste moment niet kan

zeggen. Aan deze tafel maakt het niet uit wie zij ooit was of wie ik vandaag ben.

Het is half drie geworden. Ik stop de afgehaalde honderd euro in haar portefeuille, open de ijskast en overloop nog eens de meegebrachte etenswaren. Vol-au-vent voor vanavond of morgenmiddag, groente- en tomatensoep, een vers brood, vier potjes yoghurt en drie soorten fijne vleeswaren. “En waar is de rekening? Als ik naar de winkel ga, moet ik ook betalen.” Mijn mama weet dat ik hierop al even niet meer reageer. “Het is toch waar...” Ik omhels haar zacht. Bij het buitengaan haal ik de sleutels uit het slot aan de binnenkant en hang ze aan het voorziene rekje naast de voordeur. “Zodat jij binnen kunt als het nodig is,” zegt ze en wijst naar het polshorloge met de alarmknop waarop ze moet duwen als ze valt. Ik glimlach, veel meer dan vroeger verstaan we elkaar zonder al te veel woorden. Ik sluit de deur aan de buitenkant. Nog voor ik de lift instap, hoor ik hoe ze haar sleutels opnieuw in het deurslot stopt.

HOOFDSTUK 2

EEN ZONDAG IN FEBRUARI

“Hoe komt het dat ik jou zie vandaag?”

Het beest in mijn mama's hoofd baant zich almaar sneller en dieper een weg. Het moet een feest zijn in dat brein, met alle hersenen zomaar voor het grijpen. Mijn mama is weerloos, nooit bestand tegen een volgende aanval. Elke uithaal – het hoeft niet eens bij verrassing of list – is winst voor het beest. Een volgende verbinding raakt verbroken en nog meer hersencellen worden gedood. Het gevreesde verval komt dichterbij.

“Het is zondag, ma.”

“Ik dacht dat het woensdag was.”

Ik stop de meegebrachte etenswaren in de ijskast. Achteraan en goed verstopt achter allerlei kleinere potjes staat de portie vol-au-vent van vorige zondag. Aan de telefoon tijdens de week had ze gevraagd om mijn dochters te bedanken voor de lekkere vol-au-vent. Die had haar enorm gesmaakt. Is dat hoe dementie klinkt? Ik haal het onaangeroerde bord uit de ijskast en gooi alles in de vuilnisbak. We kijken elkaar aan, zij lacht minzaam. “Het was lekker maar te veel,” probeert ze nog. Het zijn zomaar wat woorden en ik hoor dezelfde steeds vaker. Ze hebben amper nog betekenis, tenzij voor haar. Mijn mama leeft al een tijdje op het ritme van wenselijk gedrag. Camouflage voor het leven. Vroeger ontsnapte ze daarmee

aan wat was, vandaag is het een amechtig ontwijken van wat onvermijdelijk en steeds nadrukkelijker komt. Ik moet het verschil opmerken, niet blindelings in de gapende valkuilen trappen. Leven met een mama met dementie verdraagt geen middelmaat. Mijn voelsprietten moeten op scherp. We staan voor een helse rit. En als je denkt dat alle verrassingen op zijn, is daar meteen al de volgende.

“Komt er nog veel volk naar het restaurant?”

“Heel veel ma. Daarnet zat het helemaal vol, altijd bij de brunch op zondag.”

“En hoe komt het dat ik jou vandaag zie?”

Ik omarm haar zacht. De ogen van mijn mama doen het beter dan de mijne, maar vandaag draagt ze plots een bril. De montuur oogt opvallend blauw en de brillenglazen plooiën halfweg haar neus lichtjes naar binnen. Het geheel oogt te zwaar voor dat kleine gezicht, toch maakt het haar jonger. Ik wijs naar het scherm van een digitaal horloge naast de koffiemachine op het aanrecht in de keuken. De boodschap staat er in grote en kleurrijke hoofdletters, netjes onder elkaar:

ZONDAG

MIDDAG

13.10 uur

Ze glimlacht lief en tikt drie keer met gebalde vuist tegen haar hoofd. Dat zijn de juiste momenten voor een gesprek. Het beest slaapt, wellicht slechts voor even. Ze verrast mij.

“Misschien is het tijd om eens naar een echte dokter te gaan. Als het te erg wordt, moet je mij laten opnemen.”

“Daar zijn we nog lang niet aan toe, ma. Je bent nog maar in het begin van dat proces. Je vergeet al eens welke dag het is, maar nooit waar je bent of tegen wie je praat. Niemand weet of dat moment ooit komt en wanneer. Met de juiste medicatie lukt het ons om de ziekte te vertragen en af te remmen. We kunnen ze helaas niet stoppen. De neuroloog heeft ons dat vorige vrijdag netjes uitgelegd. Je bent nog goed. Als ik op die manier negentig mag worden, teken ik blindelings.”

“Ik ben content.”

“Dat doet mij veel plezier, ma. Als je jong bent, is klagen al tijdverlies.”

“En ik word bijna negentig.”

“Dat wordt weer een plezant feestje met de kinderen en kleinkinderen.”

“Ik woon graag in mijn appartement.”

“We doen er alles aan om dat zo lang mogelijk te houden. Straks neem ik er de kalender bij en vullen we samen weer de komende week in.”

Ze neemt een slok koffie en haalt plots een portemonnee uit haar broekzak. Vorige week hadden we er samen lange tijd naar gezocht om te zien of ze nog geld nodig had. Ik weet het ogenblikkelijk, het beest is wakker.

“En waarom ben je hier op woensdag?”

De onmacht verscheurt mij, maar ik mag niet tonen wat ik voel. Verdriet niet toegelaten op zondag, zoiets, of alleen vanbinnen. Afgesloten. Opgesloten. Kan verdriet eenzaam zijn? Ik moet nog zoveel leren over dat beest, over mezelf en hoe we samen dat ingewikkelde traject doorlopen. We laveren tussen angst en berusting, flirten met hoop en strijdlust, botsen op leugens of boosheid en vinden elkaar in

het uitgesproken vertrouwen. Wat er ook komt, we doen het samen. Mijn mama vraagt of ik nog koffie wil. Gisterenavond was er veel lawaai in het nabije voetbalstadion, zegt ze. “Heeft Essevee nog eens gewonnen?”

We drinken verder koffie in stilte. Een lage winterzon prikkelt haar ogen en legt een warme schemer over de aanpalende vijver. De keuze om zeventien jaar geleden hun huis in het Villapark te verkopen en hier te komen wonen, was de beste uit haar leven. Het nabijgelegen Regenboogstadion is een doolhof van herinneringen, zowel voor haar als voor mij. Ik droomde er ooit van een loopbaan als profvoetballer, zij herinnert zich vooral de gevolgen van kapotte dromen. Je kan het woonblok ook aan de andere kant verlaten en dan kom je pardoes in het bruisende winkelcentrum. Een unieke combinatie in het hart van de stad, waar vind je dat nog? “Ik heb lang op je vader moeten inpraten. Pas toen het niet meer lukte om zijn tuin in het Villapark te onderhouden, kon ik hem overtuigen om te verhuizen. Ik was daar zo blij mee. En hij uiteindelijk ook, al heeft hij er niet lang van kunnen genieten.”

Zou het typisch mannelijk zijn om hardnekkig vast te houden aan het eigen grote gelijk en pas overstag te gaan als dat pad letterlijk doodloopt? Het was een periode waarin ik weinig tijd maakte voor mijn ouders. Zij leefden hun leven, ik het mijne. Het is best bizar. Niets is zo meetbaar en aanwezig als de tijd. Toch proberen we die vaak te vergeten, te negeren of, erger nog, te bedriegen. Dan hunkeren we tevergeefs naar een beter gisteren of een hoopvol morgen. Niemand ontsnapt aan het nu. Niet gisteren. Niet vandaag. Niet morgen.

Mijn mama vraagt of ik nog stukje taart wil. Het smaakt haar niet. Ik knik. Haar gebrek aan eetlust is een groeiend probleem, maar niet alles is op elk moment een discussie waard.

“En waarom ben je hier nu ook weer op woensdag?”